

Рудолф Карнап. Емпиризам, семантика и онтологија.

Емпиристи су, генерално, сумњичави према свакој врсти апстрактних ентитета као што су својства, класе, релације, бројеви, пропозиције. Они обично осећају да су много ближе становишту номиналиста него реалиста. Труде се, колико год је то могуће, да избегну сваку референцу на апстрактне ентитете и да се ограниче на оно што се понекад назива номиналистичким језиком. Међутим, изгледа да је у одређеним научним контекстима једва могуће избећи такве референце.

Физичар који је сумњичав у погледу апстрактних ентитета можда би могао покушати да прогласи како је одређени део језика физике неинтерпретиран, и како не може бити интерпретиран, и то онај део који реферише на реалне бројеве као просторно-временске, координате или вредности физичких величина, затим на функције, границе, итд. Но, вероватније је да ће о тим стварима говорити као и сви остали, али са нечистом савешћу, као човек који у свом свакодневном животу, уз тегибу, ради многе ствари које нису у складу са високим моралним принципима које недељом приповеда. Недавно се у вези са семантичком теоријом значења и истине поново јавио проблем апстрактних ентитета. Неки семантичари кажу да одређени изрази означавају одређене ентитете, и у те означене ентитете они укључују не само конкретне материјалне ствари већ и апстрактне ентитете, на пример својства означена предикатима и пропозиције означене реченицама. Други се снажно противе том поступку, сматрајући да се њиме крше основни принципи емпиризма и да он враћа назад на метафизичку онтологију платоновске врсте. Сврха овог текста је да разјасни ову спорну тачку.

Оквир за ентитете. Морамо разликовати две врсте питања о егзистенцији: прво, питања о егзистенцији одређених ентитета нове врсте унутар оквира; та питања зовемо интерним питањима; и друго, питања која се тичу реалности самог оквира и која се називају екстерним питањима.

Свет ствари. Размотримо као пример најједноставнији оквир са којим имамо посла у свакодневном језику: просторно-временски уређен систем опажљивих ствари и догађаја. Чим смо прихватили овај језик ствари, а тиме и оквир за ствари, можемо поставити интерна питања и на њих одговорити, на пример "Да ли је лист белог папира на мом столу?", "Да ли су једнорози и кентаури реални или су само плод маште?". На ова питања се одоговара емпиријским истраживањима. Појам реалности који се јавља у овим интерним питањима је емпиријски, научни, не-метафизички појам.

Од ових питања морамо разликовати екстерно питање о реалности самог света ствари. Реалисти на њега дају потврдан одговор, субјективни идеалисти негативан и контраверза траје вековима, а да никада није разрешена. И она не може бити разрешена зато што је погрешно формулисана. Бити реалан, у научном смислу, значи бити елемент у оквиру; стога се овај појам не може у пуном значењу применити на сам оквир. Они који постављају питање о реалности самог света

ствари, по свему судећи на уму немау теоријско питање, већ практично питање, одлуку која се тиче структуре нашег језика.

Ми смо слободни да изаберемо да ли ћемо наставити да се служимо језиком ствари; ако нећемо, могли бисмо да се ограничимо на језик чулних дата или других феноменалних ентитета, или бисмо могли да конструишемо алтернативу уобичајеном језику ствари са другачијом структуром, или најзад, могли бисмо се уздржати од говора.

Прихватање света ствари не значи ништа више од прихватања одређеног облика језика, или другим речима, прихватања правила за формирање исказа и за тестирање, прихватање и одбацивање исказа. Отуд прихватање језика ствари води, до прихватања и потврђивања одређених исказа, до веровања у њих. Али теза о реалности света ствари не може бити међу овим исказима зато што она не може да буде формулисана на језику ствари, нити, чини се, на било ком другом теоријском језику. Одлука за прихватање језика ствари, иако није когнитивне природе, ипак ће обично бити под утицајем теоријског знања. Успешност, плодност и једноставност употребе језика ствари може бити међу одлучујућим факторима. "Ова чињеница чини упутним прихватање језика ствари".

Систем бројева. Узмимо систем природних бројева као пример за оквир који је више логичке наго фактичке природе. Постоје интерна питања, на пример, "постоји ли недељив број већи од сто?". Овде су одговори пронађени логичком анализом. Одговори су аналитички, то јест логички истинити.

Шта је природа филозофског питања које се тиче егзистенције и реалности бројева? Интерно проблем: постоји број n , такав да је n број. Овај исказ следи из аналитичког исказа "пет је број" и стога је и сам аналитички. Он је прилично тривијалан. У интерном смислу, одговор на питање постоји ли број, нико неће посматрати као негативан. Филозофи који су се питали о овоме, нису на уму имали интерно питање. Ови филозофи нису формулисали питање о оквиру научног језика, па је то псеудо питање.

Оквир за пропозиције. Нове варијабле "п", "с", итд., уводе се правилом да се свака реченица може заменити варијаблом ове врсте. Даље, уведен је општи термин "пропозиција". "п је пропозиција" може се дефинисати са п или не-п. Стога је аналитичка свака реченица форме "...је пропозиција". То важи, на пример, за а) Чикаго је велики је пропозиција.

Уз помоћ варијабли могу се формирати нове реченице: б) за свако п, или п или не-п, ц) посотји п, тако да п није нужно и да не-п није нужно.

Важно је запазити да је за увођење оквира довољан систем правила за лингвистичке исказе пропозиционалног оквира. Свако даље објашњење природе пропозиција теоријски није нужно зато што, уколико је исправно, следи из правила. Чињеница да се у егзистенцијалним реченицама не јављају ментални услови

показује да пропозиције нису ментални ентитети. Даље, исказ о егзистенцији лингвистичких ентитета мора да садржи референцу према језику.

Оквир за својства ствари. Језик ствари садржи речи као што су "црвено", "тврдо", "кућа", које се употребљавају да се опише какве су ствари. Могли бисмо да уведемо нове варијабле, рецимо "ф", "г", итд., које могу заменити ове речи, или штавише, и сам општи термин "својство".

Оквир за целе и рационалне бројеве. У језик који садржи оквир за природне бројеве можемо прво увести целе бројеве као релације између природних бројева, а затим и рационалне бројеве као релације између целих бројева. То укључује и увођење нових типова варијабли, израза који могу да замењују и њих и опште термине "цео број" и "рационални број".

Оквир за реалне бројеве. На основу рационалних бројева, реални бројеви могу бити уведени као класе нарочите врсте рационалних бројева. Овде је опет уведен нови тип варијабли, израза који могу да замене и њих и општи термин "реални број".

Оквир за просторно-временски координантни систем физике. Нови ентитети су просторно временске тачке. Сваки од њих је одређен са четири реална броја који су названи њиховим координатама, од којих су три просторне и једна је временска координата. Питање као "постоје ли просторно-временске тачке?" је двосмислено. Оно се може узети као интерно питање; тада је одговор потврдан и тривијалан. Или се може узети у екстерном смислу: "хоћемо ли увести такве и такве форме у наш језик"; у овом случају то није теоријско већ практично питање, пре ствар одлуке него потврђивања и стога би понуђена формулација наводила на погрешан пут. Или, најзад, питање се може узети у следећем смислу: "Да ли су наша искуства таква да ће бити корисна и плодна употреба лингвистичких форми о којима је реч?" То је теоријско питање фактичке, емпиријске природе. Али оно се тиче степена; због тога би формулација у облику "реално или не?" била неадекватна.

Шта значи прихватање оквира? Сумирајмо суштинске карактеристике ситуација које укључују увођење новог оквира ентитета, карактеристике заједничке различитим горе назначеним примерима. Прихватање оквира за нове ентитете у језику је представљено увођењем нових форми израза које треба користити у складу са новим низом правила. Након што су уведене нове форме у језик, уз њихову помоћ могу се формулисати интерна питања и могући одговори на њих. Питање ове врсте може бити или емпиријско или логичко. С тим у складу истинит одговор је или фактички или аналитички истинит.

За увођење нових начина говора није неопходно теоријско оправдање зато што оно не имплицира никакво потврђивање реалитета. Да бисмо били сигурни, морамо се, на овом месту, суочити са једним важним питањем; али то је практично, а не теоријско питање; то је питање да ли да се прихвате или не прихвате нове лингвистичке форме. Прихватње се не може процењивати као истинито или лажно зато што оно није тврдња. Оно се може оценити као више или мање корисно, плодно, као оно које више или мање доприноси циљу ка коме је језик усмерен.

Стога је јасно да се не сме сматрати како је прихватање оквира имплицирање метафизичке доктрине која се тиче реалности ентитета о којима је реч.

Апстрактни ентитети у семантици. Проблем легитимности и статуса апстрактних ентитета недавно је опет довео до контроверзних дискусија у вези са семантиком. У семантичкој анализи значења, за одређене изразе у језику обично се каже да означавају ван-лингвистичке ентитете. Упућене су оштре примедбе, нарочито од стране неких емпиричара, против апстрактних ентитета као онога што је означено, на пример против исказа следеће врсте: 1. реч црвено означава својство ствари. 2. реч боја означава својство својстава ствари. 3. реч пет означава број. 4. реч непаран означава својство бројева. 5. реченица "Чикаго је велики" означава пропозицију.

Они који критикују ове ставове, наравно, не одбацују употребу изрза о којима је реч, израз као што је црвено или пет; нити би они порицали да су ови изрази смислени. Али, бити смислен, они би рекли, није исто што и имати значење у смислу означеног ентитета. Они одбацују веровање, за које сматрају да се имплицитно претпоставља у овим семантичким исказима, да за сваки израз о којем је реч посотји посебан реалан ентитет са којим тај израз стоји у релацији означавања.

Постоји нарочита врста погрешне интерпретације прихватања апстрактних ентитета у семантици и у различитим областима науке коју треба разјаснити. Неки рани британски емпиристи порицали су егзистенцију апстрактних ентитета на основу тога што нам искуство презентује само оно што је појединачно, а не оно што је универзално. Као последњи консистуенти реалности могу бити прихваћени само они ентитети који се могу наћи унутар непосредног искуства. Тако, у складу са овим начином мишљења, егзистенција апстрактних ентитета може се потврдити само ако би неко могао показати или да неки апстрактни ентитети падају унутар оних који су дати, или да апстрактни ентитети могу бити дефинисани у терминима типова ентитета који су дати. Пошто ови емпиристи нису пронашли апстрактне ентитете унутар домена чулних дата, они су или порицали њихову егзистенцију, или су чинили јалов покушај да универзализују дефинишу у терминима партикуларитета.

Критичари употребе апстрактних ентитета у семантици превиђају фундаменталну разлику између прихватања оквира за ентитете и интерне тврдње, на пример, тврдње да постоје слонове, или електрони, или недељиви бројеви већи од милион. Ко год постави интерну тврдњу свакако је обавезан да је оправда обезбеђујући сведочанство, емиријско сведочанство у случају електрона, логички доказ у случају недељивих бројева. Захтев за теоријским оправдањем, исправан у случају интерних тврдњи, понекад је погрешно примњен на прихватање оквира за ентитете.

Закључак. Међу филозофима који су проводили семантичке анализе и размишљали о погодном оруђу за свој посао, почевши од Платона и Аристотела и, на основу модерне логике, од Пирса и Фрегеа, већина њих је прихватила апстрактне ентитете. То, наравно, не доказује да они постоје. Ипак, у техничком

смислу, семантика је још у почетној фази свога развоја морамо бити спремни на евентуалне промене. Стога признајемо да су номиналистички критичари можда у праву. Али, ако је тако, они ће морати да понуде боље аргументе од оних које су до сада нудили.

О прихватању или одбацивању апстрактних форми, баш као и прихватању или одбацивању било којих других лингвистичких форми, у било којој грани науке, на крају ће одлучити њихова успешност као инструмената, сразмера постигнутих резултата и количине и комплексности напора који су потребни. Догматски забранити одређене лингвистичке форме, то је горе од јаловости; може омести научни прогрес. Историја науке показује примере таквих забрана. Допустимо онима који раде у неком специјалном подручју истраживања да користе било коју форму изражавања, која изгледа да им користи; сам рад на том пољу ће пре или касније довести до одбацивања оних форми које немају корисну функцију. Будимо опрезни у тврдњама и критички у испитивању тих тврдњи, а толерантни у допуштању лингвистичких форми.